

Planstrategi

2012-16

med planprogram for kommuneplan- samfunnsdelen

Vedtatt av Verran kommunestyre 29. mars 2012

Verran kommune

Innhold

1. Bakgrunn	3
1.1 Krav om kommunal planstrategi	3
1.2 Hva er en kommunal planstrategi?.....	3
1.3 Innhold i kommunal planstrategi.....	3
1.4 Forholdet til kommuneplanens samfunnsdel og plassering i planhierarkiet.....	3
1.5 Felles forutsetninger for planlegging.....	4
1.6 Universell utforming som prinsipp for planlegging	6
2. Analyse av samfunnsutviklingen i Verran	6
2.1 Muligheter og utfordringer for Verransamfunnet	6
2.2 Befolkningsutvikling	6
2.3 Yrkesdeltakelse, sysselsetting og næringsliv	9
2.3 Kommuneorganisasjonens roller og utfordringer	12
3. Strategiske valg	18
3.1 Befolkningsutvikling og yrkesdeltakelse	18
3.2 Næringsliv og næringsutvikling.....	18
3.3 Folkehelse.....	19
3.4 Kommunesamarbeid og kommunestruktur	20
4. Medvirkning	21
4.1 Bakgrunn	21
4.2 Grad av medvirkning	21
4.3 Erfaringer fra «Pilot småsamfunn».....	21
4.4 Arbeidsmetodikk for økt medvirkning.....	22
5. Planbehov i perioden	23
5.1 Kommuneplan- samfunnsdel og arealdel.....	23
5.2 Handlingsplan	24
5.3 Personalpolitisk plan	24
5.4 Temaplan idrettsanlegg, kulturbygg og friluftslivsanlegg.....	24
5.5 Kriseplan inkludert ROS-analyse.....	24
6. Planarbeid i planstrategiens periode.....	24
7. Planprogram kommuneplanens samfunnsdel.....	25
7.1 Prioriterte temaer i planarbeidet	25
7.2 Medvirkning.....	26
7.3 Organisering politisk og administrativt.....	26
7.4 Tidsplan kommuneplanens samfunnsdel	27

1. Bakgrunn

1.1 Krav om kommunal planstrategi

Kravet om å utarbeide kommunal planstrategi er nedfelt i lov om planlegging og byggesaksbehandling¹ § 10-1. Her heter det:

Kommunestyret skal minst én gang i hver valgperiode, og senest innen ett år etter konstituering, utarbeide og vedta en kommunal planstrategi. Planstrategien bør omfatte en drøfting av kommunens strategiske valg knyttet til samfunnsutvikling, herunder langsiktig arealbruk, miljøutfordringer, sektorenes virksomhet og en vurdering av kommunens planbehov i valgperioden.

Kommunen skal i arbeidet med kommunal planstrategi innhente synspunkter fra statlige og regionale organer og nabokommuner. Kommunen bør også legge opp til bred medvirkning og allmenn debatt som grunnlag for behandlingen. Forslag til vedtak i kommunestyret skal gjøres offentlig minst 30 dager før kommunestyrets behandling.

Ved behandlingen skal kommunestyret ta stilling til om gjeldende kommuneplan eller deler av denne skal revideres, eller om planen skal videreføres uten endringer. Kommunestyret kan herunder ta stilling til om det er behov for å igangsette arbeid med nye arealplaner i valgperioden, eller om gjeldende planer bør revideres eller oppheves.

Utarbeiding og behandling av kommunal planstrategi kan slås sammen med og være del av oppstart av arbeidet med kommuneplanen, jf. kapittel 11.

1.2 Hva er en kommunal planstrategi?

Planstrategien skal vise hvilke hovedutfordringer kommunen har og antas å få i valgperioden, og hvilke strategiske valg

som tas for å møte disse utfordringene. Strategien skal på overordnet nivå angi hvordan lokalsamfunnet skal møte utfordringene som defineres.

Sammenlignet med planregimet etter tidligere plan- og bygningslov, tar kommunal planstrategi over enkelte av de funksjonene som tidligere lå i kommuneplanens samfunnsdel, samtidig som planstrategien også gir andre føringer.

1.3 Innhold i kommunal planstrategi

Som det framgår av § 10-1 skal kommunal planstrategi omfatte:

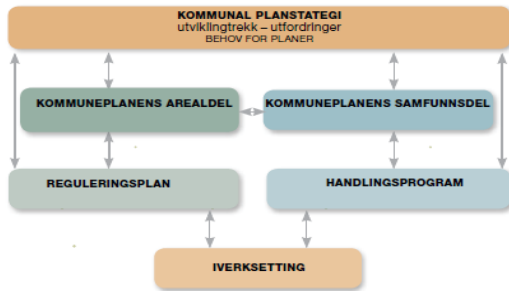
- En drøfting av kommunens strategiske valg knyttet til samfunnsutvikling
- Arealbruk og tilhørende planbehov på lang sikt
- Oversikt over miljøutfordringer
- Sektorene sin virksomhet
- En vurdering av kommunens planbehov i valgperioden

1.4 Forholdet til kommuneplanens samfunnsdel og plassering i planhierarkiet

Den kommunale planstrategien skal ha en overordnet rolle i forhold til all kommunal planlegging. Planstrategiens beskrivelse av utfordringer og muligheter legger rammene for øvrig planlegging, og avklarar også hvilket planbehov og hvilke prioriteringer en gjør på planområdet i valgperioden.

¹ Lov 27. juni 2008 nr 71 om planlegging og byggesaksbehandling

Følgende figur illustrerer planhierarkiet (fra veileder T-1476²):

Planstrategien er altså ikke en egen plantype, men et hjelpemiddel for kommunen til å fastlegge rammer og hvilke behov det er for planlegging.

Verran kommune velger å innarbeide planprogram for kommuneplanens samfunnsdel i planstrategien, som en egen del av dokumentet.

Kommuneplanlegging

- *Hvilke utfordringer står Verransamfunnet overfor, og hvordan kan vi best møte disse utfordringene?*
- *Hvilke mål skal Verran kommune ha?*
- *Hvordan skal vi nå disse målene?*
- *Hvordan skape engasjement, deltakelse og debatt om lokale samfunnsspørsmål?*
- *Hvordan samarbeide med andre kommuner og myndigheter for å løse oppgavene?*

1.5 Felles forutsetninger for planlegging

Ny plan- og bygningslov

Lov om planlegging og byggesaksbehandling av 27.06.2008, i kraft 01.07.2009 (plandelen) og 01.07.2010 (byggesaksdelen) med tilhørende forskrifter danner rammeverk for all planlegging i kommunene.

Statlige planretningslinjer/rikspolitiske retningslinjer

Statlige planretningslinjer for differensiert forvaltning av strandsonen langs sjøen
Fastsett ved kgl.res. av 25. mars 2011, jfr. plan- og bygningsloven av 27. juni 2008 § 6-2

Formålet med disse retningslinjene er å tydeliggjøre nasjonal arealpolitikk i 100-metersbeltet langs sjøen. Målet er å ivareta allmenne interesser og unngå uheldig bygging langs sjøen, jfr. forbudet mot tiltak i 100-metersbeltet langs sjøen i § 1-8 i plan- og bygningsloven av 27. juni 2008 nr. 71 (plan- og bygningsloven). Det skal gjennomføres en sterkere geografisk differensiering, der vernet gjøres strengest i sentrale områder der presset på arealene er stort

Statlig planretningslinje for klima- og energiplanlegging i kommunene.

Formålet med disse statlige planretningslinjene er å:

- a. sikre at kommunene går foran i arbeidet med å redusere klimagassutslipp.
- b. sikre mer effektiv energibruk og miljøvennlig energiomlegging i kommunene.
- c. sikre at kommunene bruker et bredt spekter av sine roller og virkemidler i arbeidet med å redusere klimagassutslipp.

² Miljøverndepartementets veileder T-1476 «Planlegging etter Plan- og bygningsloven» utgitt 2009

Retningslinjer for planlegging og lokalisering av vindkraftanlegg

Formålet med retningslinjene er å bidra til at utbygging av vindkraft skjer etter helhetlige og langsiktige vurderinger og slik at konfliktene i forhold andre viktige hensyn er akseptable. Samtidig skal retningslinjene bidra til at plan- og konsesjonsprosessene blir mer effektive og forutsigbare for utbyggere og samfunnet for øvrig

Rikspolitiske retningslinjer for å styrke barn og unges interesser i planleggingen

Formålet med disse rikspolitiske retningslinjene er å:

- a. Synliggjøre og styrke barn og unges interesser i all planlegging og byggesaksbehandling etter plan- og bygningsloven.
- b. Gi kommunene bedre grunnlag for å integrere og ivareta barn og unges interesser i sin løpende planlegging og byggesaksbehandling.
- c. Gi et grunnlag for å vurdere saker der barn og unges interesser kommer i konflikt med andre hensyn/interesser.

Rikspolitiske retningslinjer for vernede vassdrag

Retningslinjene skal sikre at arealbruksendringer ikke vil medføre at verneverdier forringes. De gir ikke entydige svar på hvordan den enkelte plan skal utformes, og det er derfor opp til kommunene selv å vurdere arealtilstand og verneverdier opp mot utbyggingsinteressene.

Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging

(vedtatt ved kgl.res. 24.06.2011)

Med ny plan- og bygningslov som trådte i kraft i 2009, er det etablert en ordning med utarbeidelse av nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging. Dette forventningsbrevet fra staten til regional og kommunal planlegging peker på enkelte

sentrale tema for planleggingen, og kommer i tillegg til eksisterende rikspolitiske bestemmelser og andre sentralt gitte formalkrav til planleggingens innhold.

Tema som framkommer i nasjonale forventninger er:

- Klima og energi
- By- og tettstedsutvikling
- Samferdsel og infrastruktur
- Natur, kulturmiljø og landskap
- Helse, livskvalitet og oppvekstmiljø

Andre viktige nasjonale føringer:

- St.meld nr. 23 (2001-2002) «Bedre miljø i byer og tettsteder»
- St.meld nr. 16 (2002-2003) «Resept for et sunnere Norge»
- St.meld nr. 26 (2006-2007) «Regjeringens miljøpolitikk og rikets miljøtilstand»
- St.meld nr. 25 (2008-2009) «Lokal vekstkraft og framtidstru- Om distrikts- og regionalpolitikken»

Folkehelse og helsetilstand

Folkehelse og helsetilstand berører alle arenaer for kommunal virksomhet og planlegging av samfunnsutviklingen. Det er derfor sentralt å skaffe seg en oversikt over tilstanden.

Helseundersøkelsene i Nord- Trøndelag (HUNT) gir et meget godt grunnlag for å kunne vurdere folkehelsen, og også utviklingstrekk. Videre har Statistisk sentralbyrå (SSB) mye dokumentasjon som kan nyttes i denne sammenhengen.

Siste bidrag til denne kartleggingen er Folkehelseinstituttets folkehelseprofil for kommunen som nylig er mottatt.

Felles fylkesplan for Trøndelag

Felles fylkesplan 2009-2012 vedtatt i 2008.

1.6 Universell utforming som prinsipp for planlegging

Verran kommune legger prinsippet om universell utforming til grunn for all kommunal planlegging. Følgende definisjon beskriver begrepet:

Universell utforming er utforming av produkter og omgivelser på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming.

(The Centre for Universal Design, North Carolina State University, USA /Rådet for funksjonshemmede 1997/Miljøverndepartementet 2007)

Universell utforming kan brukes som en strategi for å oppnå et inkluderende samfunn med full likestilling og deltakelse for alle. Dette fordrer kunnskaper om mangfoldet i befolkningen. Det er god samfunnsplanlegging og samfunnsøkonomi å planlegge og utforme løsninger for alle.

Verran kommune legger prinsippene for universell utforming til grunn også for planprosesser, idet en aktivt ønsker å legge til rette for at alle kan delta i prosessene, uavhengig av handicap, sosial status og tilknytning i lokalsamfunnet.

2. Analyse av samfunnsutviklingen i Verran

2.1 Muligheter og utfordringer for Verransamfunnet

Mellomlederne og ledergruppa i kommuneorganisasjonen har deltatt på gruppeprosesser der de ble utfordret på hvilke muligheter og begrensninger de ser for lokalsamfunnet.

Som viktigste fortrinn for samfunnet framheves faktorer som nærhet og støtte på samfunnet,

kort veg til beslutningstakerne, rimelige boliger og kort veg til større sentra.

Av utfordringer påpekes befolkningsutvikling, ensidig næringsliv som er konjunkturavhengig men også tema som dårlig omdømme og manglende innovasjonskraft.

Tiltak som foreslås er satsing på næringsliv (arbeidsplasser), stimulere til positiv tenking og satsing lokalt.

Det pekes også på viktigheten av en tydelig politisk ledelse som arbeider lokalt og ikke minst regionalt med kommunens utfordringer. Dette støttes også av ulike forskningsrapporter, som nettopp viser til at de kommuner som oppnår et godt samarbeid internt og med sine nabokommuner/i regionen har best forutsetninger for å lykkes.

2.2 Befolkningsutvikling

Befolkningstallet er sentralt for kommunens inntekter og utgifter. Befolkningsutviklingen anses derfor som en meget viktig rammefaktor for samfunnsutviklingen i Verran.

Befolkningsutvikling 1990-2011

Statistisk sentralbyrå har gode tall for historisk befolkningsutvikling og også analyser på framskriving av folketallet. For Verran finner vi følgende utviklingstrekk:

Folkemengde 1. januar Verran kommune etter alder						Kilde: SSB
	1990	1995	2000	2005	2011	Endring 1990-2011
0 år	39	44	27	26	16	-23
1-5 år	168	174	153	144	117	-51
6-12 år	250	225	247	235	194	-56
13-15 år	123	92	85	110	94	-29
16-19 år	180	155	121	133	133	-47
20-44 år	960	916	777	705	718	-242
45-66 år	778	701	665	728	817	39
67-79 år	480	482	452	361	311	-169
80 år og eldre	161	162	206	228	209	48
SUM	3139	2951	2733	2670	2609	-530

Verran kommune har med unntak av enkelte år med stor arbeidsinnvandring, hatt netto befolkningsnedgang hvert år i perioden. Særlig bekymringsfull er nedgangen i de yngste aldersklassene, samt i gruppen unge voksne (20-44 år). Det er disse aldersklassene som skal utgjøre framtida for lokalsamfunnet.

Befolkningsframskriving

SSB viser ulike scenario for befolkningsutviklingen.

Om utviklingen fortsetter etter samme mønster som i perioden 1990-2011, er det SSB sitt alternativ kalt **Sterk aldring (LHML)** som anses som nærmest for Verran sin del. Dette alternativet kjennetegnes ved **Lav** fruktbarhet, **Høy** aldring, **Middels** innenlands flytting og **Lav** innvandring. Dette alternativet gir følgende utvikling i befolkningen i Verran:

Alder/År	2015	2020	2025	2030	2035	2040
0 år	22	22	22	21	19	18
1-5 år	116	115	117	113	107	99
6-12 år	169	165	169	174	170	159
13-15 år	89	73	73	75	75	75
16-19 år	118	106	95	96	99	99
20-66 år	1375	1257	1130	990	877	827
67-79 år	328	357	404	429	456	388
80 år og eldre	204	193	194	241	257	311
SUM	2421	2288	2204	2139	2060	1976

Med alternativet kalt **Middels nasjonal vekst (MMMM)**, dvs **Middels** fruktbarhet, **Middels** aldring, **Middels** innenlands flytting og **Middels** innvandring, kommer Verran noe bedre ut, men fortsatt er det en betydelig nedgang i befolkningstallet;

	2015	2020	2025	2030	2035	2040
0 år	23	25	26	24	23	22
1-5 år	117	125	135	133	127	120
6-12 år	169	169	186	202	200	192
13-15 år	90	74	74	81	87	87
16-19 år	118	108	99	100	111	117
20-66 år	1381	1270	1160	1029	924	896
67-79 år	326	356	396	421	450	378
80 år og eldre	200	188	190	226	231	279
SUM	2424	2315	2266	2216	2153	2091

Med alternativet **Høy nasjonal vekst (HHMH)**, dvs **Høy** fruktbarhet, **Høy** aldring, **Middels** innenlands flytting og **Høy** innvandring, ser utviklingen noe lysere ut:

	2015	2020	2025	2030	2035	2040
0 år	25	29	29	29	27	28
1-5 år	121	140	154	155	150	150
6-12 år	171	176	203	227	233	230
13-15 år	89	74	78	91	99	105
16-19 år	118	110	99	106	127	138
20-66 år	1393	1296	1193	1092	1015	1031
67-79 år	328	358	404	431	464	398
80 år og eldre	204	193	194	241	257	313
SUM	2449	2376	2354	2372	2372	2393

Befolkningsframskrivingene viser uansett at folketallsutviklingen vil være Verran kommunes største utfordring i åra som kommer.

Befolkningssammensetning

En analyse av befolkningssammensetningen viser følgende fordeling (SSB-tabell):

Befolkningsstruktur 2010. Prosent

	Kommunen	Fylket	Landet
Antall menn per 100 kvinner i aldersgruppen 20-39 år	144,4	103,3	104,0
Andel barn og unge 0-17 år	18,7	23,5	22,5
Andel eldre 80 år og over	8,0	5,1	4,5
Andel personer med innvandrerbakgrunn ¹ , vestlig, 2008. Prosent	1,0	1,0	2,4
Andel personer med innvandrerbakgrunn ¹ , ikke-vestlig ² , 2008. Prosent	15,2	2,7	7,2

¹Førstegenerasjonsinnvandrere og personer født i Norge av to utenlandskfødte foreldre uten norsk bakgrunn.

²Øst-Europa, Asia, Afrika, Sør- og Mellom-Amerika og Tyrkia. Eget, mors eller fars fødeland.

Tabellen viser et betydelig innslag av innvandring, her er det ennå med et stort antall arbeidsinnvandrere hovedsakelig fra Øst- Europa. Disse gjenfinnes også i antall menn per 100 kvinner i aldersgruppen 20-39. Samtidig er andelen barn og unge bekymringsfull lav, mens andelen eldre er høy.

Bosettingsmønster internt i kommunen

Ved å kjøre en analyse av folketallet på grunnkrets nivå internt i kommunen, ser vi at det er ute i grendene folketallet går sterkest tilbake. I perioden 2000-2011 styrker kommunesenteret Malm seg tydelig, på bekostning av særlig kretsene fra Follafooss og sørvestover i kommunen.

Følgende tabell viser utviklingen:

Ant.personer grunnkrets nivå	2000	2005	2011	Endring 2000-2011
Vada	89	90	95	6
Nordberg	39	35	34	-5
Kirkreit	178	158	128	-50
Bratreit	390	406	403	13
Holdåsen	54	51	69	15
Malmo	448	448	449	1
Fossdalen	14	12	9	-5
Ressem	233	242	327	94
Sundbygda	41	41	51	10
Tverås	264	249	242	-22
Folladalen/Ystmark	96	88	92	-4
Holden/Langvatnet	:	:	:	0
Sela	43	44	37	-6
Follafooss østre	415	420	356	-59
Follafooss vestre/Tua	127	99	94	-33
Skjelstad	97	82	75	-22
Verrastranda	111	108	78	-33
Verrabotn	93	89	69	-24

Utviklingen viser en intern sentralisering, der kommunesenteret Malm har stabilt/økende folketall mens omtrent alle andre grunnkretser har nedgang. Spesielt er nedgangen i folketall for kretsene fra Follafooss og vestover (Verrastranda, Verrabotn) bekymringsfull.

UTFORDRINGER:

Attraktivitet

Å synliggjøre Verran som en attraktiv kommune for bosetting og tilflytting er en hovedutfordring. Per i dag er det godt tilrettelagt for nybygging av boliger, med mange ledige og rimelige boligtomter. Likevel blir det i praksis ikke bygd nye hus. Samtidig omsettes brukte boliger (i hvert fall om de har god standard) raskt.

Et attraktivt sted kan være et sted der det er lagt vekt på estetikk i utforming og drift. Mye avgjøres av førsteinntrykket for besøkende, og da kan en generell skogs- og tomterydding være et mulig tiltak. Et lokalsamfunn der hver enkelt huseier bryr seg om hvordan det ser ut på eiendommen sin, vil også kunne ha meget positiv innvirkning.

Omdømme

Jfr omdømmeundersøkelsen 2009 tror mange av kommunens innbyggere at Verran har et dårlig rykte- et dårlig omdømme- utad. Om dette er riktig er det et sentralt moment å jobbe med når det gjelder å øke kommunens attraktivitet for tilflytting av både innbyggere og næringsliv. Om det ikke er riktig, vil det allikevel være viktig å jobbe med problemstillingen opp mot egne innbyggere, dette for å medvirke til at innbyggerne er ambassadører for egen kommune.

Synlighet

Verran må synes i «konkurransen» om nye innbyggere. For å kunne synes her må enkelte momenter avklares:

- Hva er Verran sine fortinn som bosted?
- Hvem er det vi ønsker å nå med budskapet?
- Hvilke behov har ulike grupper av aktuelle kandidater for bosetting?

2.3 Yrkesdeltakelse, sysselsetting og næringsliv

Yrkesdeltakelse

SSB sine tall på yrkesdeltakelse viser følgende:

Yrkesdeltakelse i % av folketall							
År	Verran	Namd.eid	Snåsa	Inderøy	Steinkjer	Namssk.	Røyrvik
2000	56,5	69,2	68,7	68,9	67,7	68,4	67,2
2005	56,8	67,5	71,2	69,4	67	66,9	72,4
2009	58,2	71,2	71,9	69,6	67,4	71,1	72,2

Som det framgår har Verran bemerkelsesverdig lav yrkesdeltakelse sammenlignet med andre kommuner i fylket. Enkelte har hevdet at dette kommer av kommunens historie som gammelt industrisamfunn, men vi ser at andre gamle gruvesamfunn som Røyrvik og Namsskogan ikke opplever samme lave yrkesdeltakelse.

Inn- og utpendling fra kommunen

Verran har langt flere som pendler ut av kommunen enn som pendler inn. SSB har følgende registrering:

Pendlingskoder	2008		2010	
	Inn	Ut	Inn	Ut
01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	5	10	10	12
05-09 Bergverksdrift og utvinning	5	5	5	8
10-33 Industri	75	45	54	35
35-39 Elektrisitet, vann og renovasjon	8	15	7	14
41-43 Bygge- og anleggsvirksomhet	11	74	15	63
45-47 Varehandel, motorvognreparasjoner	3	51	3	56
49-53 Transport og lagring	0	25	1	28
55-56 Overnattings- og serveringsvirksomhet	0	10	0	20
58-63 Informasjon og kommunikasjon	2	4	3	3
64-66 Finansiering og forsikring	0	3	0	3
68-75 Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	1	10	2	10
77-82 Forretningsmessig tjenesteyting	15	21	30	12
84 Offentlig administrasjon, forsvar, sosialforsikring	17	17	15	18
85 Undervisning	14	9	11	11
86-88 Helse- og sosialtjenester	54	36	58	32
90-99 Personlig tjenesteyting	4	8	3	10
00 Uoppgitt	5	0	0	0
	219	343	217	335

Som det framgår er Verran netto importør av pendlere i industrisektoren og helsesektoren, mens man i alle andre sektorer er netto eksportør av arbeidskraft. Tabellen viser at et betydelig antall av kommunens innbyggere pendler ut av kommunen for å jobbe. Gitt Verran sin geografiske plassering med nærhet til et større arbeidsmarked på Innherred, er dette en forståelig virkning. Mer overraskende er det kanskje at innpendlingstallet er relativt stort.

Syssetting innenfor ulike sektorer

I Verran har en tradisjonelt hatt en høy andel sysselsatte innen industri og bergverk. Dette ser nå ut til å være i noe endring, idet antall sysselsatte innen industrisektoren har gått noe ned de seinere åra. Samtidig har sektoren tjenesteyting og service (inkludert handel) økt tilsvarende.

SSB har følgende registrering:

Sysselsatte per 4. kvartal 2009- Verran kommune	Antall
SN01-03 Jordbruk, skogbruk og fiske	88
SN05-09 Bergverksdrift og utvinning	6
SN10-33 Industri	252
SN35-39 Elektrisitet, vann og renovasjon	30
SN41-43 Bygge- og anleggsvirksomhet	134
SN45-47 Varehandel, motorvognreparasjoner	101
SN49-53 Transport og lagring	45
SN55-56 Overnattings- og serveringsvirksomhet	14
SN58-63 Informasjon og kommunikasjon	8
SN64-66 Finansiering og forsikring	5
SN68-75 Teknisk tjenesteyting, eiendomsdrift	16
SN77-82 Forretningsmessig tjenesteyting	196
SN84 Offentlig administrasjon, forsvar, sosialforsikring	47
SN85 Undervisning	64
SN86-88 Helse- og sosialtjenester	258
SN90-99 Personlig tjenesteyting	21
SN00 Uoppgitt	4

Tabellen er sortert på sysselsatte etter bosted, dvs at også personer bosatt i Verran kommune som pendler til jobb i andre kommuner er med i tallgrunlaget.

Fortsatt er sekundærnæringene (industri, bygge- og anleggsvirksomhet mv) samlet sett størst, men sektoren varehandel, hotell/restaurant, samferdsel mv øker stadig. Sektoren helse- og sosialtjenester er per 2009 størst målt i antall sysselsatte. Interessant å

registrere er også at sektorene varehandel og forretningsmessig tjenesteyting er store.

Samme statistikk over tid viser at antall sysselsatte innen sekundærnæringene har hatt en jevn nedgang, mens tertiærnæringene øker minst tilsvarende.

Utdanningsnivå

Verran kommune er blant kommunene i fylket med lavest andel av befolkningen over 16 år med høyere utdanning (høgskole/universitet). For utdanningsnivåene grunnskole og videregående skole, er kommunen nærmere gjennomsnittet i fylket.

Sammensetninga av næringslivet i kommunen gjør at det er noe mindre jobbtilbud for personer med høyere utdanning enn ønskelig. Innenfor rimelig pendlingsavstand er dog jobbtilbudet for denne gruppen meget variert.

Samtidig melder næringslivet om problemer med å rekruttere fagfolk til stillinger med krav om høyere utdanning, bla innen tekniske fag (ingeniører mv).

Næringsliv i dag

Landbruksnæringa i Verran har fulgt de nasjonale trender med en relativt sterk reduksjon av antall sysselsatte de siste 10 åra. Mindre gårdsbruk er til dels avvikla og/eller sammenslått med andre til større enheter. Det er etablert flere samdrifter innen melkeproduksjon. Også innen saubruket satses det, blant annet som pilot for GPS-basert merking og overvåking av beitedyr. Verran var tidlig ute med Inn På Tunet-aktivitet, og denne type tilleggsnæring er i dag godt etablert på flere gårdsbruk i kommunen.

Landbruksnæringa vil fortsatt ha betydelige utfordringer, i stor grad knyttet til sentrale rammebetingelser. Samtidig er Verran en kommune med til dels betydelig avstandsulemper (det er langt mellom bruka), noe som kan gjøre muligheten for samarbeid og samdrifter mindre aktuell i enkelte tilfelle.

Kommunens industritradisjoner ivaretas i dag av bedrifter innen tremasseproduksjon, ulike treprodukter, klima- og ventilasjonsindustri og mekanisk industri. Alle disse er i mer eller mindre grad konjunkturavhengige, og noen av de også svært avhengige av utviklingen i energipriser. Innen mekanisk industri har en de seinere åra hatt en betydelig arbeidsinnvandring av faglærte operatører, spesielt fra Polen. Dette som følge av at det har vært underskudd på «norske» fagarbeidere innen sektoren.

Handelsnæringa i kommunen består av dagligvareforretninger, enkelte spesialforretninger men også grossistvirksomhet og produksjon av salgsvare. Innen dagligvaremarkedet er det liten/ingen konkurranse lokalt, men en må anta at det er en betydelig handelslekkasje.

UTFORDRINGER:

Mange trygdede og uføre

Verran kommune har lav yrkesdeltakelse og høy uføregrad i befolkningen. Nyere forskning viser at høy uføregrad i et nabolag «smitter» dvs at områder med høy uføregrad får en forholdsvis større andel uføre også i framtida. Et nyere forskningsprosjekt (Rege & Telle 2010) viser en betydelig smitteeffekt i forbindelse med nedbemanningsprosesser; dersom 50 personer i en kommune med 5000

innbyggere blir uføretrygdet pga nedbemanning, vil ytterligere 25 personer bli trygdet de nærmeste årene som en ren smitteeffekt. Dette uten at de siste 25 har noe som helst med nedbemanningen å gjøre.

Med meget høy andel trygdede i dag, vil Verran kunne få store utfordringer med denne effekten.

En satsing på bedra folkehelse generelt vil kunne gi gode effekter. Pleie- og omsorgstjenester skal og må være tilgjengelig når det er behov for dette, men med bedre folkehelse generelt kan behovet for kostnadskrevede omsorgstjenester i mange tilfeller skyves ut i tid og reduseres.

Liten bredde i næringslivet-konjunkturavhengig

Verran kommune har i dag noen få store industribedrifter, alle i konjunkturavhengige bransjer. I tillegg finnes mange mindre industribedrifter med fra 1-10 ansatte. Manglende bredde i næringslivet kan bli en stor utfordring framover. Om en av våre store industribedrifter skulle bli nedlagt som følge av konjunkturedringer, høyere energipris eller andre forhold en ikke lokalt kan påvirke, vil det få meget stor negativ betydning.

Rekruttering av fagfolk

Næringslivet rapporterer allerede i dag problemer med å skaffe fagfolk til enkelte stillinger. Spesielt gjør dette seg gjeldende for stillinger med krav om høyere utdanning (ingeniører mv) men også for enkelte fagarbeiderstillinger. Det er liten/ingen rekruttering av lærlinger til industrien lokalt.

2.3 Kommuneorganisasjonens roller og utfordringer

Tjenesteyter og produsent av velferdsgoder

Kommunen har ansvar for en rekke velferdstjenester til sine innbyggere. Innen helse og omsorg, primærhelsetjeneste og sosialtjeneste skal det ytes lovpålagte tjenester og gis en god og verdig omsorg. Innen barnehage og skole skal det ytes gode og oppdaterte opplæringstilbud.

Forventningene til kommunal tjenesteyting oppleves som økende i tråd med den økende velferdsutviklingen i samfunnet. Det forventes gode og tilrettelagte helse- og omsorgstjenester «overalt» og til enhver tid, forventninger som kan være vanskelig å møte fullt ut. I skolen stilles både lokalt og sentralt stadig større krav til kvalitet og resultat.

Tilrettelegger og samfunnsutvikler

Kommunen skal bidra til å utvikle gode lokalsamfunn for innbyggerne. Tradisjonelt har en hatt sterkt fokus på å tilby gunstige vilkår for både næringsetablering og bosetting, gjerne gjennom meget rimelige industri- og boligtomter (fysisk infrastruktur). Det har særlig innen næringsområdet vært arbeidet mye også med samarbeidsløsninger og ulike klyngestrategier (sosial infrastruktur).

Kommunen har en helt sentral rolle i samfunnsutviklingen, noe som bla framgår i St.meld nr 25 (2008-2009):

«Kommunane har ei viktig leiarrolle i lokalt utviklingsarbeid. Grunnlaget for ei positiv lokal samfunnsutvikling ligg ofte i ei blanding av det å utvikle næringsliv og tettstad- og bustadområde, og kulturuttrykk og tenester,

drive fram av lokale eldsjeler og entreprenører og ein endringsorientert kommune».

I utredningen «Livskraftige distrikter og regioner» (NOU 2004:19) foreslås det hvordan kommunen kan utvikle denne rollen:

- *Sørge for tradisjonell fysisk tilrettelegging, gjennom bla opparbeiding av industriarealer, boligtomter og annen fysisk infrastruktur*
- *Sikre et godt tjenestetilbud innen barnehage, grunnskole, eldreomsorg og helsevesen som gjør kommunen til et attraktivt bosted*
- *Stimulere til utbygging av fysisk infrastruktur for informasjons- og kommunikasjonsteknologi der markedet er for lite for kommersiell utbygging*
- *Være pådriver for etablering av «myk infrastruktur» som nettverk, møteplasser, tiltak for kompetanseutvikling etc.-for både ny og eksisterende virksomhet*
- *Bidra til utvikling av en etablererkultur, bla gjennom holdningsskapende arbeid i den kommunale organisasjonen og spesielle tiltak som for eksempel «Entreprenørskap i skolen»*
- *Bidra til utvikling av attraktive lokalsamfunn gjennom satsing på trivselsfremmende tiltak, kulturtiltak og aktivt samarbeid med frivillige organisasjoner.*

Mange av disse kulepunktene har vært og er godt dekket i Verran kommune også i dag, men et videre godt arbeid er nødvendig. Omdømmeundersøkelsene viser oss at også innbyggerne i Verran er opptatt av det fysiske miljøet i lokalsamfunnet, hvordan det ser ut og hvor «trivelig» tettsteder og bomiljø for øvrig er. Det etterlyses bla kommunale initiativ til opprydding, fjerning av dårlig vedlikeholdte bygninger og gjensatte bilvrak.

Det bør legges til rette for bred og aktiv deltakelse fra innbyggerne i slike satsninger. Kun med lokalt og sterkt engasjement i hvert enkelt bomiljø og nabolag, vil ulike «oppryddingsprosjekter» ha effekt over tid.

Et tiltak mange kommuner har forsøkt med varierende effekt, er å sette av en mindre sum «oppmuntringsponger» til slike formål. Velforeninger, frivillige lag og andre kan så søke og få et mindre tilskudd til ulike aktiviteter, eksempelvis rydding av lauvskog, leie av søppelcontainer og lignende.

Myndighetsutøver og forvalter av fellesgoder

Kommunen har plikter og rettigheter som myndighetsutøver, og tildeler også rettigheter til innbyggerne. Blant annet innen helse/sosial og plan/bygningslovgivingen er kommunen aktiv myndighetsutøver.

Innbyggerne skal få sine rettigheter seriøst behandlet, og rettssikkerhet skal være tilstede. Dette fordrer at myndighetsutøvelse gjennomføres med kompetent saksforberedelse og forutsigbarhet.

Det er en sentral balansegang mellom rollen som myndighetsutøver/forvalter og rollen som tilrettelegger og samfunnsutvikler. Kommunen skal bruke sin myndighet til bla å gi pålegg når det er nødvendig, men samtidig ønsker vel ingen et «angiversamfunn» der kommunen opptrer som politi overfor private. Tvangsmidlene bør derfor reserveres de alvorligste tilfellene, av bla forurensningstilfeller.

Kommunen som arbeidsgiver

Kommunen har et betydelig antall ansatte, innen alle nivå fra små delstillinger til spesialiserte fagstillinger. En aktiv arbeidsgiverpolitikk med rekrutteringsstrategier vil være nødvendig for å beholde og rekruttere ansatte også framover.

Organisasjonens mellomledere har jobbet med problemstillingene gjennom gruppearbeid. Mellomlederne framhever en oversiktlig organisasjon med gode lønns- og arbeidsbetingelser og dyktig/kompetent nøkkelpersonell som organisasjonens viktigste fortrinn. Mellomlederne opplever å ha stort handlingsrom som ledere, og at det for øvrig er korte beslutningslinjer.

Viktigste utfordringer som arbeidsgiver er å ha klare og tydelige mål og visjoner, ha en bedre bedriftskultur og utvikle samholdet i organisasjonen. Tydelige styringsdokumenter etterlyses. Å rekruttere og beholde nøkkelpersonell og fagpersoner framheves, og det pekes bla på lønns- og arbeidsvilkår som rekrutteringsfaktor.

Verran kommune som organisasjon:

- *Hvilke verdier skal prege organisasjonen?*
- *Hva kan kommunen gjøre for å bli enda bedre i møtet med innbyggerne?*
- *Hva bør være viktige mål i en kommunal informasjonsstrategi?*
- *Hvilke mål skal kommunen sette for videre utvikling i bruk av IKT?*
- *Hvordan kan Verran kommune bli en enda mer attraktiv arbeidsgiver?*
- *Hva skal være langsiktige mål for driftsresultat for kommunen?*

Status

Oppvekst

Elevtallet i grunnskolen, 1. – 10. trinn, i Verran, synker i årene framover. Høsten 2011 er elevtallet 276. Høsten 2017 vil elevtallet være i underkant av 230. Imidlertid skjer det stadig tilflytting og utflytting fra kommunen slik at elevtallet vil gå opp eller ned.

Prognosene viser at elevtallet også synker etter 2017, men de barna er ennå ikke født så der er usikkerheten større.

Verran har 3 skolekretser. Verrastranda 1-7, som også omfatter Verrabotn til grense Sør-Trøndelag, er en liten krets, men her er skolen særdeles viktig for å opprettholde grunnlag for bosetting. Både Verrastranda og Verrabotn har de siste årene hatt tilflytting av barnefamilier som styrker lokalsamfunnet. Verrabotn har i de nærmeste årene flere skolebeggynere enn Verrastranda. Avstanden fra grense Sør-Trøndelag til Follafoss er ca. 50 km og reisetid med skolebuss i overkant av 1 time.

Folla og Malm skoler, 1-10, dekker tettstedet med omland. Her er avstandene relativt korte og reisetida til skolene er akseptabel. Stranda oppvekstsenter og Folla skole er nyrenovert og dekker godt behovet for tidsmessige undervisningslokaler. På Malm skole foreligger konkrete planer om renovering av skolebygningen og en tidsplan for gjennomføringen.

Alle skolene har undervisningspersonale med god kompetanse, og de siste årene har mange lærere benyttet tilbudene om videreutdanning. I perioder har det vist seg vanskelig å skaffe vikarer med godkjent utdanning, noe som har medført bruk av ufaglærte.

Mange lærere vil i løpet av de nærmeste åra bli pensjonister og vi må rekruttere i de ledige stillingene.

Barnehagedekningen i kommunen er totalt sett god. Alle med rett til plass etter loven, får plass høsten 2011. De 3 barnehagene; Strandveien, Malmlia og Follafoss dekker stort sett opp behovet for plasser. I midlertid er det et behov for barnehageplasser nærmere bosted på Verrastranda og særlig i Verrabotn. På grunn av reiseavstand går barn fra Verrabotn nå i barnehage utenfor kommunen (Mosvik og Rissa). Her ville det ha vært behov for en mindre barnehage, f. eks. en familiebarnehage.

Oppvekstmiljøet i kommunen er godt. Det har vært jobbet godt i forhold til de utfordringer vi naturlig får.

Fritidstilbudet til barn og unge er godt. Skolen og frivillige lag og organisasjoner samarbeider om tilbud innen kultur og idrett. I Malm driftes kommunal i Malm og det støttes drift av privat ungdomsklubb i Follafoss.

Kommunen har gode idrettsanlegg både for sommer- og vinteridrett, og dugnadsinnsatsen på anlegg og aktivitet er god, særlig i grendene. Det er kort vei til idrettshallen i Beitstad med tilbud om rimelig hall-leie, og kommunen har støttet lag og grupper som leier halltimer i Beitstadhallen. Svømmehallen i Follafoss er nyrenovert og dekker alle skolenes behov for innen svømming. Det er behov for «åpen svømmehall» for alminnelig publikum, og forsøksdrift har vist at dette vil bli benyttet.

Kulturskolen har stor oppslutning og gir et bredt tilbud til kommunens innbyggere. I skoleåret 2011/12 har kulturskolen ca 130 elever, noe som tilsvarer ca 47 % av grunnskoleelevene i kommunen. Nasjonalt mål er 30 % dekning.

Kulturskolen har et tett samarbeid med nabokommuner, fylkeskommunen og andre regionale aktører mht kjøp og salg av kompetanse. På denne måten kan det tilbys undervisning på høgt nivå i en rekke ulike disipliner.

Utfordringer:

Opprettholde et godt grunnskoletilbud til alle elever i kommunen, i akseptabel reiseavstand fra bosted.

Opprettholde et godt barnehagetilbud til alle barn 0-5 år i akseptabel reiseavstand fra bosted.

Tilrettelegge for et positivt oppvekstmiljø og kulturliv med gode tilbud til barn, unge og voksne.

Helse og omsorg

Helse- og omsorgstjenestene i Verran er jevnt over av god kvalitet og omfang. Tjenestene er godt utbygd og man har hatt en større boligomsorg i stedet for sykeheimplasser. Utfordringene de sene år har vært å oppnå en stabil legedekning og kontinuitet blant ledere og annet personell i nøkkelstillinger. Mangelfull samhandling mellom sektorer og enheter fører ofte til fragmenterte tjenester og som ikke er tilstrekkelig tilpasset den enkelte bruker.

De fremtidige utfordringene innen helse- og omsorgstjenestene bygger blant annet på en overordnet målsetting om å redusere sosiale forskjeller, og at alle innbyggere skal ha et likeverdig helse- og omsorgstilbud uavhengig av diagnose, bosted, personlig økonomi, kjønn, etnisk bakgrunn og livssituasjon.

Med samhandlingsreformen ønsker myndighetene å sikre et bærekraftig og helhetlig tjenestetilbud av god kvalitet og

tilpasset den enkelte bruker. Det skal legges større vekt på helsefremmende og forebyggende arbeid, habilitering og rehabilitering og økt brukerinnflytelse.

Kommunen vil være den viktigste areaen for et systematisk og tverretattlig folkehelsearbeid. Det må tas utgangspunkt i de lokale helseutfordringene, innsatsen må skje i alle enheter og være forankret i kommunens plansystem i henhold til plan og bygningsloven. Kunnskap og bevissthet om egen helse, levevaner og egenmestring vil være et satsingsområde i årene som kommer. Videre må det forebyggende arbeidet styrkes, spesielt sett opp mot livsstilsykdommer og psykososiale problemer. Verran kommune har gjennom politisk vedtak besluttet at helsefremmende og forebyggende arbeid skal være et hovedsatsningsområde i årene fremover.

Samhandlingsreformen legger opp til økt aktivitet i kommunene. Kommunal medfinansiering av medisinske spesialisthelsetjenester initierer oppbygging av lokale tjenester når det er økonomisk og faglig forsvarlig. På dette området må kommunen vurdere oppbygging av lokale og interkommunale løsninger som kan erstatte spesialisthelsetjenester. En større samhandling mellom fastleger og de øvrige helse- og omsorgstjenestene er avgjørende for å utvikle disse tilbudene.

En av de største utfordringene fremover er å rekruttere nok og kompetent personell. For å sikre tilstrekkelig antall fagpersoner må man vurdere muligheten for en ny fordeling av arbeidsoppgaver mellom faggrupper. Den nye helse- og omsorgsloven er profesjonsnøytral, med unntak av begrepet fastlegeordning, og gir kommunen større frihet når det gjelder organisering av ulike tjenester og når det gjelder sammensetning av nødvendig fagkompetanse for å oppfylle kommunens

pplikter. Profesjonsnøytrale lover understøtter tjenesteyting på tvers av fagprofesjoner og samhandling mellom deltjenester.

Forvaltning, eiendomsdrift, tekniske tjenester

På forvaltningssida (sentraladm og fagavdelinger) er antallet årsverk innen saksbehandling/forvaltning redusert med 13,0 i perioden 2002-2010. I 2011 gjennomføres ytterligere nedskjæringer. For flere fagområder nærmer en seg et kritisk punkt når det gjelder håndtering av lovpålagte oppgaver.

KOSTRA- tall viser at Verran har et uforholdsmessig stort antall kvadratmeter kommunale bygninger sett i forhold til sammenlignbare kommuner. Tallene viser også at kommunen har vesentlig flere utleieboliger enn sammenlignbare kommuner. Det initieres i 2011 en komplett gjennomgang av kommunal bygningsmasse med formål reduksjon av antall kvadratmeter.

Videre viser KOSTRA at kostnadene til produksjon og distribusjon av vann samt drift av avløpsanlegg øker vesentlig mer i Verran i perioden 2002-2010 enn i sammenlignbare kommuner. Særlig har lønnsutgiftene hatt en stor økning. Selvkostprinsippet gjør at avgiftene for innbyggerne øker tilsvarende. Det er behov for en grundig gjennomgang av kostnadsbildet og gebyrfinansieringen innen vann og avløpsområdet for å sikre at innbyggerne betaler rett gebyr.

En stor utfordring ligger i at store deler av bygningsmassen og den tekniske infrastrukturen særlig i kommunesenteret ble bygd opp på samme tid på 1950- tallet, noe som gjør at renoveringsbehovet er stort. Vann- og avløpsanlegg, samfunnshus og skolebygg har alle behov for renovering. Det

er generelt et betydelig etterslep innen vedlikehold av bygningsmasse.

Økonomi

Etter at Verran kommune i 2006 ble strøket fra registeret for betinget godkjenning og kontroll (ROBEK-lista) over kommuner med økonomiske problemer, har man hatt forholdsvis god kontroll over økonomien og har unngått nye regnskapsunderskudd.

Innføringen av eiendomsskatt i hele kommunen fra og med 01.01.2007 har bidratt til en bedring av kommuneøkonomien. I tillegg har økt folketall i noen år ført til økte inntekter.

Kommunen har de siste årene hatt store svingninger i folketallet. Dette skyldes i hovedsak at mange utenlandske arbeidere som er tatt inn av bedriften Fosdalen Industrier AS, har vært registret i kommunen. Økt folketall i 2008, 2009 og 2010 har hatt positiv innvirkning på kommunens økonomi i form av økt skatt og rammetilskudd. Kommunen har også fått særskilt veksttilskudd. Dette vil falle bort fra og med 2012. I løpet av 2010 har de utenlandske arbeiderne i stor grad flyttet ut, og folketallet er pr 01.01.2011 på 2609 innbyggere.

Dette er det laveste folketallet som er registrert i kommunen, og fører til at kommunen får sterkt reduserte inntekter i 2011 og årene framover. Dette stiller svært store krav til omstilling av virksomheten og redusert aktivitet i kommunen.

Kommunen har jobbet aktivt for å øke bosettingen bl.a. gjennom prosjektene "PILOT småsamfunn" og "Integrering av utenlandsk arbeidskraft". Kommunen har dessuten bosatt 10 flyktninger i 2010 og vil bosette enda flere i 2011.

Økonomisk utfordringer framover.

Verran kommune hadde et svakt regnskapsresultat i 2010, men unngikk regnskapsmessig underskudd. Alle tegn tyder på at kommunen går svært tøffere tider i møte. Her kan nevnes de største utfordringene:

- Folketallet i kommunen er kraftig redusert i løpet av 2010. Dette betyr stor nedgang i inntekter i form av skatt og rammetilskudd.
- Verran kommune har i noen år mottatt veksttilskudd gjennom rammetilskuddet p.g.a. stor befolkningsvekst i 2007. Veksttilskuddet er på kr 1.717.000 i 2011, og dette faller bort i sin helhet i 2012.
- Kommunen står foran en stor skoleutbygging på Malm som vil føre til en svært stor økning i lånegjelda og dermed utgifter til renter og avdrag.
- De siste årene har rentenivået vært svært lavt p.g.a. finanskrisen. En må forvente en gradvis økning i rentenivået i årene framover. Med økende lånegjeld vil Verran kommune være svært sårbar for økt rentenivå. En må forvente at det blir mindre penger igjen til ordinær drift.
- Flere enheter i kommunen har allerede i 2011 fått sterkt reduserte rammer, og det skal i løpet av året fjernes 13,3 årsverk i kommunen. Kommunens økonomiplan for 2011-2014 forutsetter ytterligere økonomiske kutt og bemanningsreduksjoner de kommende år.
- Kommunens likviditet er faretruende dårlig. Det må forventes økte rentekostnader dersom man må ta i bruk likviditetslån i banken. For å bedre situasjonen burde man ha avsatt midler til frie fond.

3. Strategiske valg

3.1 Befolkningsutvikling og yrkesdeltakelse

Utviklingen i befolkningen vil være styrende for Verran kommune sin utvikling som kommune og lokalsamfunn framover. Dette gjelder både antall innbyggere, og hvordan befolkningen er sammensatt mht alder, inntekt, utdanningsnivå, yrkesdeltakelse mv.

Per i dag har Verran kommune meget lav yrkesdeltakelse i befolkningen. Dette gir lave skatteinntekter og stor belastning på ulike hjelpefunksjoner. Barnetallet går ned, og innbyggertallet særlig i grendene har en negativ utvikling.

For å møte utfordringene i befolkningsutviklingen, må det arbeides aktivt for å rekruttere nye innbyggere, og da primært yngre, yrkesaktive personer. Nøkkelord her er økt tilflytting, noe som kan stimuleres ved aktiv markedsføring av lokalsamfunnets fortrinn.

Mange bygdesamfunn har hatt gode resultater med å markedsføre mulighetene sine overfor et sentraleuropeisk publikum. Spesielt har mange med bakgrunn fra Belgia og Nederland søkt etter det gode liv i Norge. Slik rekruttering kan bla skje ved markedsføring av ledige småbruk, boliger og andre eiendommer.

Enkelte kommuner har gjennom egne prosjekter registrert ledige helårsboliger, småbruk og eiendommer som har vært helårsboliger før men som nå er fritidsboliger. Etter en slik kartlegging, kan eierne tilskrives og tilbys bistand med markedsføring mv om de ønsker å selge til potensielle tilflyttere.

Tiltak: Det utredes et eget prosjekt for markedsføring av Verran som bosted for tilflyttere. I prosjektet inngår en registrering av ledige boliger, småbruk mv. og kontakt med eierne med formål omsetning. Videre etablering av "prøvebolig" for familier som ønsker å prøvebo i kommunen

3.2 Næringsliv og næringsutvikling

Industrien i Verran er per i dag relativt konjunkturavhengig. Med den satsing på nye forretningsområder som kan registreres for tida, vil risikoen i forbindelse med svingninger i konjunktorene reduseres. Fortsatt er det behov for en sterk og tydelig næringslivspolitik fra kommunens side.

Markedssituasjonen for industrien i Verran, det være seg både tremasseindustrien og mekanisk industri, er meget avhengig av utviklingen på verdensmarkedene. Samtidig har den lokale industrien over tid vist stabilitet og gode resultater, noe som styrker konkurransekraften.

Landbruket i Verran har en utvikling lik regionen forøvrig, med en reduksjon i antall gårdsbruk samtidig som produksjonsvolumet opprettholdes. Melkeproduksjonen opprettholdes i mengde, men skjer på færre gårdsbruk. Vi har offensive melkeprodusenter i kommunen, og det satses på kvotekjøp, bruksutbygging og også melkerobot i flere tilfeller. Etter noen år med etablering av samdrifter, går utviklinga nå mer i retning av utvidelse av enkeltgårder. Stikkord for utbygginger i landbruket er å bygge smart og å basere seg i stor grad på gårdens eksisterende bygningsressurser.

Verran har og skal ha en sterk beitenæring basert på store utmarksressurser. Gjennom en

egen beitebruksplan beskrives beitebruk, arealbehov og nødvendige tilretteleggingstiltak.

Skogbruket er en viktig leverandør av råstoff til industrien lokalt og regionalt. Gjennom regionalt samarbeid satses det nå på kartlegging av skogressursen i kommunen med sikte på stimulering av drift både i ordinært og bratt terreng. God planlegging og bruk av digital terrenganalyse skal optimalisere driftene.

Handel og service er økende også i Verran. Gjennom frigjøring av tomter i sentrum legger kommunen til rette for ytterligere sentrumsutvikling med kombinasjon av næring og boliger.

Ny Fv 17/720 er et helt sentralt prosjekt for næringslivet i Verran. Nyvegen vil gi vesentlig bedre rammebetingelser for næringslivet som trenger frakt av råstoff og varer på veg, samtidig som det bringer et større marked på Innherred og i Namdalen nærmere til kommunen.

Kommunen skal fortsatt ha et eget apparat for veiledning av næringslivet. Inntil 2,0 årsverk er i dag dedikert veiledning av næringsliv inkludert landbruket. Det bør være et mål å styrke dette arbeidet ytterligere.

Verran kommune har direkte og gjennom sitt heleide aksjeselskap Verran Utbyggingsselskap AS en betydelig eiendomsmasse for salg/utleie til næringslivet. Eiendomsmassen omfatter både ferdige industribygg og råtomter på regulert industriområde.

Tiltak I: Det initieres et samhandlingsprosjekt med næringslivet der politisk ledelse, kommunens næringsapparat og organisasjonen for øvrig deltar. Formål med prosjektet er å etablere en felles

forståelse for hvordan næringslivet i kommunen best kan utvikles, og hva som skal være kommunens rolle (administrativt og politisk) i det arbeidet. Prosjektet skal ha som hovedmål å utarbeide en egen handlingsplan for næringslivsutvikling i kommende perioden.

Tiltak II; Det gjennomføres en spørreundersøkelse blant gårdbrukere i kommunen med formål kartlegging av framtidsplaner, generasjonsskifte, utviklingsplaner.

I undersøkelsen kartlegges også landbrukets ønsker og forventninger når det kommer til kommunal og privat veiledningstjeneste.

3.3 Folkehelse

Folkehelsearbeidet vil være sentralt som faktor i kommunens planarbeid og samfunnets utvikling.

Folkehelsearbeid er samfunnets totale innsats for å opprettholde, bedre og fremme folkehelsen. I dette ligger nødvendigheten av å styrke verdier som gir det enkelte individ og grupper muligheter for ansvar, delaktighet, solidaritet, mestring og kontroll over eget liv og situasjon. (NOU 1998:18)

Verran kommune velger å ha en bred tilnærming til folkehelsearbeidet jfr definisjonen over, og vil som gjennomgående tråd for planarbeidet ha ansvar og delaktighet som prinsipp.

Vi tror på at økt deltakelse i lokale prosesser øker mestringsopplevelsen og følelsen av å ha kontroll med sitt eget liv og lokalsamfunnets utvikling, dvs en Empowerment- tankegang.

Folkehelsearbeid handler om hele mennesket, fra fysisk og psykisk helsetilstand til opplevelse av inkludering og mestring i lokalmiljøet.

Tiltak I: Det legges til rette for utstrakt og forbedra medvirkning for innbyggerne i lokale utviklingsprosesser jfr kap 4.

Tiltak II: Det initieres aktivitetsprosjekt i samarbeid med frivillige lag og foreninger. Det er en målsetning å etablere 10-på topp aktiviteter både med langturer og "nærturer", utbedre turstier, gangstier mv.

stadig mer krevende oppgaver overføres ulike samarbeidsordninger, vil etter hvert spørsmålet om kommunesammenslåing komme på banen.

Tiltak: Gjennom arbeidet med kommuneplanens langsiktige del utarbeides kommunens strategi for kommunesamarbeid og eventuell kommunesammenslåing.

3.4 Kommunesamarbeid og kommunestruktur

Kommunene står foran betydelige utfordringer som følge av bla samhandlingsreformen. Samarbeid mellom kommuner vil være riktig og nødvendig innen mange fagområder, dette for å kunne møte framtidens utfordringer med å yte innbyggerne tjenester av god kvalitet.

Verran kommune deltar i dag i en rekke samarbeidsløsninger med nabokommuner og andre. Det er utviklet et betydelig samarbeid med kommunene Steinkjer og Inderøy (INVEST- samarbeidet) særlig innen helseområdet. Andre tjenester som brannvesen, revisjon mv er utskilt i egne selskaper der flere kommuner er eiere.

Innen næringsområdet samarbeides det formelt i INVEST om næringsfond og næringsarbeid. Det er ikke formelt samarbeid på plass innen landbruk, planlegging mv. Også disse fagområdene kan være godt egnet for et mer formalisert regionalt samarbeid.

Verran kommune vil i kommende periode ha behov for å ha en strategisk tilnærming til kommunesamarbeid kontra kommunesammenslåing. Etter hvert som

4. Medvirkning

4.1 Bakgrunn

Som et gammelt industrisamfunn har Verran mindre tradisjon for medvirkning i samfunnsutviklingsprosesser enn mange sammenlignbare kommuner.

Hjørnesteinsbedriftenes behov styrte i mange år samfunnsutviklingen både i Malm og Follafooss. Klasseskille og hierarkisk oppbygning med sterk toppledelse var framtreddende.

Overordnet planarbeid har i mange år ligget nede eller vært prioritert lavt. Eksempelvis er kommuneplanens samfunnsdel sist rullert på midten av 1980-tallet, mens arealplanen før rulling i 2011 sist var vedtatt i 1993. Dette medfører at både organisasjon, politikere og lokalsamfunnet har «mistet» plankompetanse og prosesskompetanse. Denne må til en viss grad læres på nytt.

4.2 Grad av medvirkning

I planteorien benyttes gjerne medvirkningstrappa som illustrasjon for grad av medvirkning i planprosesser (kilde: Farner mfl).

I tradisjonelle planprosesser er *offentlig ettersyn* minimumskravet til medvirkning. Ofte arrangeres også åpne *informasjonsmøter/folkemøter* og det gjennomføres formell *høring*. Av og til er det også dialog med berørte parter, mens det svært sjelden er mer aktiv deltakelse enn som så.

Tradisjonelle folkemøter har liten verdi om målet er bred medvirkning. Slike møter får i stor grad et preg av enveis informasjon, kanskje krydret med en spørsmål/svar-sesjon til slutt. Normalt får en heller ikke representativt oppmøte på slike møter, siden det oftest er de som føler sterkest for den aktuelle saka i en eller annen retning som møter opp. For mange er det også en bøyg å møte opp og i hvert fall ta ordet i en slik forsamling.

Forskning viser at med en mer aktiv tilnærming til medvirkning nås grupper som ellers ikke engasjerer seg i samfunnsutviklingsprosesser. Blant annet framheves aktiv bruk av digitale medier som en kanal for å nå andre interessentgrupper. Målet i planprosesser bør være å stimulere til aktiv deltakelse.

4.3 Erfaringer fra «Pilot småsamfunn»

Verran kommune var i 2006-2011 deltaker i kommunal- og regionaldepartementets småsamfunns-satsing med prosjektet «Pilot småsamfunn».

Prosjektet var basert på tanken om at grasrotengasjementet kan stimuleres, og at tiltak iverksatt på bakgrunn av initiativ fra grasrota har større forutsetning for å lykkes. I

«Pilot småsamfunn» ble det utviklet en arbeidsmetodikk basert på såkalte verdiskapingsallianser, der ulike ressurspersoner og organisasjoner ble engasjert i den enkelte sak.

Prosjektet mottok totalt 163 forslag til ulike tiltak, prosjekter og forbedringer i lokalsamfunnet. Mange av disse er fortsatt aktuelle, og kan danne grunnlaget for nye tiltak. Prosjektet hadde også en rekke åpne møter (folkemøter) med god deltakelse og gode erfaringer.

I arbeidet med kommuneplanens langsiktige del vil vi ta med erfaringene fra Pilot småsamfunn og foredle arbeidsmetodikken ytterligere.

4.4 Arbeidsmetodikk for økt medvirkning

Økt medvirkning fordrer ny arbeidsmetodikk og mer tidsforbruk til prosess. Dette fordrer at en i alle planprosesser har avsatt nok tidsressurs til prosessledelse, og at en har kompetent prosessleder tilgjengelig. Og ikke minst er nok tid og ressurs til forberedelse av prosessen viktig.

Planstrategien skal være et hjelpemiddel til å prioritere hvilket planarbeid som kommer først, og i hvilken rekkefølge. Et viktig moment er da å fordele planarbeidet utover i perioden, slik at ikke flere tunge planprosesser går samtidig.

Ulike former for metodikk kan benyttes for å stimulere til økt medvirkning i planprosesser. Forskjellige former for verkstedsmetodikk er mye benyttet, og med gode resultater. Dette kan være type idedugnad eller framtidsverksted med bredt sammensatt deltakelse. For å få vellykka prosesser av denne type er det mange faktorer som spiller inn:

- At en oppnår god og bredt sammensatt deltakelse- dette må planlegges nøye
- At politikere og administrasjon har mulighet til å sette av tid til prosessen
- At deltakerne opplever at de «kjenner seg igjen» i det endelige resultatet

Deltakere i planprosesser

Ved oppstart av større planprosesser, invitasjon til verksteder mv. må det ofte gjennomføres en aktiv utvelgelse av deltakere for å sikre bredt sammensatte grupper. En kombinasjon av åpen invitasjon og direkte, personlig rekruttering av deltakere kan være virkningsfullt.

Enkelte grupper har vist seg vanskeligere å engasjere inn i planprosesser, og disse fordrer ekstra oppmerksomhet. Ungdom, unge voksne og innflytta personer er eksempler på grupper som ofte er underrepresentert i planprosesser.

Ulike metodikker vil bli benyttet for å engasjere disse gruppene, alt fra digitale møtesteder til oppsøkende virksomhet og personlige invitasjoner til planarbeidet.

Digitale medier

Digitale medier som nettsider, sosiale medier (facebook, twitter) kan være meget gode hjelpemidler i planprosesser. Det samme kan ulike former for modellering av planforslag, for eksempel i 3D.

Et større planprosjekt kan ha sin egen nettside og sin egen facebook- konto. Her kan ulike «underveisnotat» publiseres, og en vil ofte motta kommentarer og innspill.

Verran kommune har digitale verktøy og personell med kompetanse til å lage gode digitale presentasjoner av ulike planer.

5. Planbehov i perioden

Det er meget viktig å redusere antallet planer i organisasjonen Verran kommune. Samtidig skal planhierarkiet etableres, med en rød tråd fra kommuneplanens overordna målsetninger, via sektorplanene til hver enkelt enhet sin handlingsplan/driftsplan for året.

5.1 Kommuneplan- samfunnsdel og arealdel

Eksisterende kommuneplans samfunnsdel er sist rullert på midten av 1980- tallet og er i hovedtrekk basert på generalplan fra 1970-tallet. Det er dermed stort behov for å utarbeide ny kommuneplanens samfunnsdel. Kommuneplanens samfunnsdel har to deler:

- Langsiktig del
- Kortsiktig del /handlingsplan - økonomiplan

Arealdelen er nylig rullert, med vedtak i 2011. Etter noe tids bruk anses det å være behov for en rullering av bestemmelsene- oppretting av enkelte mindre forhold. Dette vil gjennomføres 2011/12. Fullstendig rullering av arealdelen vurderes mot slutten av kommunestyreperioden 2011-2015.

Overordna tema i samfunnsdelen:

- Befolkningsutvikling
- Folkehelse, helse og omsorg
- Klima og miljø
- Oppvekst og utdanning
- Sysselsetting, yrkesdeltakelse og næringsliv

- Økonomi
- Kommunesamarbeid og kommunestruktur
- Kommunens målsetninger

5.2 Handlingsplan

Kommuneplanen med både langsiktig og kortsiktig del skal bli kommunens «hovedplan». Kortsiktig del utarbeides som handlingsplan med tiltak for å nå hovedmålene i langsiktig del. Handlingsplanen omfatter også økonomiplan, og rulleres årlig.

Handlingsplanen skal inneholde konkrete arbeidsmål for kommuneorganisasjonen og lokalsamfunnet for å møte de utfordringer samfunnet og organisasjonen står ovenfor i de kommende åra. Det forutsettes at målsetningene er målbare, og at det rapporteres på disse årlig i forbindelse med rulling av handlingsplanen.

5.3 Personalpolitisk plan

Også denne skal ha en «rød tråd» fra de utfordringer og muligheter som framkommer i samfunnsdelen.

Personalpolitisk plan inneholder dagens:

- Rekrutteringsplan
- Kompetanseplan
- Lønnspolitisk plan
- Ansattereglement
- Permisjonsreglement
- Handlingsplan IA
- Handlingsplan AKAN

5.4 Temaplan idrettsanlegg, kulturbygg og friluftslivsbygg

Denne ble sist rullert i 2010, og anses oppdatert. Det foretas årlig rulling av handlingsdelen av denne temaplanen, i forkant av prioritering av spillemidler til idrettsanlegg og kulturbygg.

Ved hovedrulling vurderes om denne skal gjøres om til en kultur- og idrettsplan der kultur og idrett i overordnet perspektiv inngår.

5.5 Kriseplan inkludert ROS-analyse

Kriseplanen skal også inneholde:

- håndtering av større kriser i organisasjonen (skole, helse mv)
- Håndtering av dødsfall blant ansatte, elever og tjenestemottakere
- Tiltak mot vold mot ansatte, elever og tjenestemottakere

6. Planarbeid i planstrategiens periode

Også planarbeid må planlegges.

Organisasjonen, innbyggere og politikere har ikke kapasitet til å håndtere mange store planprosesser samtidig, det må derfor lages en tidsplan for når de ulike planer utarbeides og vedtas.

Følgende tidsplan settes opp for de største planoppgavene:

	2011		2012		2013		2014		2015	
	Høst	Vår	Høst	Vår	Høst	Vår	Høst	Vår	Høst	
Komm.plan samfdel										
Handlingsplan										
Personalpolitisk plan										
Idrettsanlegg og kulturbygg										
Kriseplan, rulling										
Komm.plan samf.del og ar.del *										

*Kommuneplanen slutføres og vedtas av nytt kommunestyre våren 2016.

Tabell med oversikt over øvrige planoppgaver i organisasjonen i planperioden finnes som vedlegg til planstrategien.

7. Planprogram kommuneplanens samfunnsdel

7.1 Prioriterte temaer i planarbeidet

Befolkningsutvikling

Som planstrategien viser, har Verran kommune store utfordringer i forhold til befolkningsutviklingen framover.

Befolkningstallet er sentralt for lokalsamfunnets inntekter, og dermed også en sentral faktor i all utvikling. Utvikling av tiltak for å stabilisere og helst øke befolkningen i kommunen blir sentralt i planarbeidet.

Verran kommune har god tilgang på attraktive boligtomter, og har også en inviterende holdning til alternative bosteder utenfor regulerte boligområder. Som et ledd i planarbeidet utvikles strategier for å rekruttere og beholde innbyggere. Fokus her vil være både tilflytting og tilbakeflytting, samt å synliggjøre Verran som bostedsalternativ.

Satsing på kulturliv og bomiljø vil være en aktuell tilnærming til dette temaet.

Folkehelse, helse og omsorg

Folkehelsearbeid er viktig på alle nivå i lokalsamfunnet. En frisk befolkning som trives og utvikler seg i sitt lokalsamfunn gir mange positive effekter. God folkehelse virker forebyggende i forhold til ulike behov for tjenester, samtidig som god fysisk form gir økt overskudd.

Også innen folkehelseområdet har «3. sektor» dvs frivillige lag og foreninger, en helt sentral plass. Et godt samarbeid med idrett og andre lag med aktivitet som (del)formål er nødvendig.

Befolkningen forventer med rette gode og relevante tilbud innen helse og omsorgstjenester. Disse tjenestene må også planlegges slik at de dekker de foreliggende behov, og har en riktig skalering i forhold til behovet over tid.

Samhandlingen med spesialisthelsetjenesten og nabokommunene er særs viktig etter samhandlingsreformen. Det må foreligge klare målsetninger for den kommunale innsatsen innen helse og omsorg.

Klima og miljø

Verran kommune har ikke vedtatt klima- og energiplan. Dette temaet innarbeides som et eget kapittel i kommuneplanens samfunnsdel, og blir dermed en integrert del av overordna planverk i kommunen.

Oppvekst og utdanning

Elevtallet i grunnskolen i Verran har en nedadgående trend over tid. Lavere elevtall gir mindre klasser og mindre undervisningsressurs på skolene. Samtidig skal både små og store skoler fylle kvalitetskravene til undervisninga som gis.

Som skoleeier skal kommunen ta stilling til hvilken rolle og hvilke mål skolen skal ha i lokalsamfunnet.

Overgangen mellom grunnskole og videregående skole er sentral for gjennomføring av videregående opplæring. Et planmessig og ustrakt samarbeid med de videregående skolene og fylkeskommunen er derfor nødvendig.

Sysselsetting, yrkesdeltakelse og næringsliv

Tilgang på arbeidsplasser kan være en viktig faktor for å stabilisere og øke innbyggertallet. Gjennom et eget samhandlingsprosjekt

kommune/næringsliv/lokalsamfunn utvikles tiltak for å styrke og utvikle næringslivet i kommunen, med formål flere og varierte arbeidsplasser.

Verran kommune har gode næringsarealer, og vil med nye kommunikasjonsløsninger være attraktiv for nyetableringer spesielt innen industri. Bedre kommunikasjoner gir også endringer i markedene for eksisterende handel og serviceyting i kommunen.

Økonomi

Økonomi- temaet drøftes på overordna nivå i kommuneplanens samfunnsdel. Operativt økonomiarbeid (økonomiplanen) blir en integrert del i kommuneplanens handlingsdel, som underlegges årlig rullering.

Kommunesamarbeid og kommunestruktur

Regionalt samarbeid vil bli et sentralt tema innen flere deler av kommunens tjenesteyting. På flere områder vil samarbeid være helt nødvendig for å kunne møte stadig nye krav til kvalitet og kvantitet på tjenester.

Type samarbeid og grad av formalisering i retning full kommunesammenslåing vil være sentrale tema.

Kommunens målsetninger

Verran kommune trenger et omforent målsetningsdokument der lokalsamfunnets ønska utvikling i perioden beskrives. Målsetningene må utarbeides på basis av de utfordringer som beskrives i punktene foran.

7.2 Medvirkning

Planstrategiens opplegg for økt medvirkning skal benyttes. I planarbeidet vil ulike metodikker bli benyttet til ulik tid i prosessen:

- Åpne møter
- Verkstedmetodikker/idemyldring
- Arbeidsgrupper
- Verdiskapingsallianser
- Digitale møteplasser (facebook, nettsider)

Intensjonen er å gjennomføre en «universell planprosess» der flest mulig gis mulighet til å delta. Dette vil gjøre seg utslag i alt fra valg av møterom (fysisk tilgjengelighet) til digitale møtebøker og dokumenter tilgjengelig på web.

7.3 Organisering politisk og administrativt

Arbeidet med kommuneplanens samfunnsdel ledes av planutvalget (formannskapet) på vegne av kommunestyret.

Formannskapet vil i egenskap av planutvalg delta aktivt i arbeidet med planprosessen. Fagkomiteene er naturlige samarbeidspartnere for deres fagområder.

På administrativ side vil store deler av organisasjonen bli engasjert i arbeidet.

Prosjektleder for arbeidet blir fagsjef plan og utvikling. I tillegg blir rådmannen, rådmannens stab samt personell fra plan- og utviklingsavdelingen sterkt engasjert i arbeidet.

Kommunens driftsledere blir engasjert i arbeidet med "sine" fagtema.

7.4 Framdriftsplan kommuneplanens samfunnsdel

Tidspunkt	Klokkeslett	Hendelse	Ansv.
13.03.12		Formannskapet behandler planstrategi og planprogram	PMB
19.03.12		Forhåndsvarsel til lag, foreninger mv (deltakere i dialogmøter) sendes ut	
21.03.12		Kommunens facebook-side lanseres	PMB
21.03.12		Kommunens nettside er oppdatert og klargjort for planprosessen	PMB
29.03.12		Kommunestyret vedtar planstrategi og planprogram	PMB
04.04.12		Kunngjøring av oppstart- kommuneplanens samfunnsdel	PMB
12.04.12	18.00-20.00	Oppstartsmøte Presentasjon av plantema og planprosess	PMB JBA, AU
19.04.12	18.00-21.00	Dialogmøte I: Befolkningsutvikling	PMB
03.05.12	18.00-21.00	Dialogmøte II: Folkehelse, helse og omsorg	PMB, AU, LY
08.05.12	18.00-21.00	Dialogmøte III: Kommunesamarbeid og kommunestruktur	PMB, JBA
24.05.12	18.00-21.00	Dialogmøte IV: Oppvekst og utdanning	PMB, KAF
05.06.12	13.00-16.00	Dialogmøte V: Økonomi	PMB, ED, JBA
19.06.12	13.00-16.00	Dialogmøte VI: Kommunens målsetninger	PMB, JBA, AU
Jun-aug		Bearbeiding av resultat fra dialogmøter	Fsk PMB, JBA mfl.
Medio sept		1. gangs behandling av plandokumentet i FSK	PMB
Sept-okt		Offentlig ettersyn/høring	PMB
Nov		Behandling av høringsinnspill	PMB
Des		2. gangs behandling i FSK- innstilling til KST	PMB/APR
Jan-13		Endelig vedtak i kommunestyret	PMB/APR

Tidsplan for dialogmøte kveld:

18.00-18.30	Innledning til temaet v/innleder. Inndeling i grupper. Presentasjon av arbeidsform
18.30-19.00	Arbeid i grupper med utdelte problemstillinger
19.00-19.20	Plenum- presentasjon av gruppenes svar
19.20-19.40	Enkel kveldsmat (brød, pålegg, smør, juice)
19.40-20.20	Arbeid i grupper med (nye) problemstillinger
20.20-20.40	Plenum- presentasjon av gruppenes svar
20.40-21.00	Oppsummering felles